

Yapısalcılık ile Post-Yapısalcılık Bağlamında Dil ve Metinden Anlam Kurma*

Yusuf Berk

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
yusufberk210@hotmail.com*

Kasım Yıldırım

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
kasimyildirim@mu.edu.tr*

ÖZET

Dil ve anlam ilişkisi birbirinden ayrı düşünülemez iki ögedir. İnsan var olduğundan beri dile bağlı anlam kurma ilişkileri de değişiklik göstermiştir. İlk zamanlarda zaruri ihtiyaçlar için kurulan diyaloglar/söyleşimler gelişimle birlikte kendisini baskı, ikna, oyun, teknoloji vb. olgulara bırakmıştır. Her düşünür dili ve akabinde oluşacak olan anlam kurma sürecini farklı değerlendirmiştir. Kimileri dili formüle etmeye çalışmış, kimileri dili evrensel dizgeler bağlamında açıklamaya çalışmış, kimileri de dilin altında yatan anlamları tarihsel süzgeçten geçirerek anlamın kendisini başka anlamlara bırakışını incelemiştir. Bu çalışmada dil ve anlam ilişkisi, akımlar ve düşünürler perspektifinden genel bir bakışla ele alınmış, dili bir yapı olarak gören yapısalcılık, yapısalcılığın argümanlarına karşı çıkış olarak gelişen post-yapısalcılık ve bu akımların içinde yer etmiş, önemli fikirler geliştirmiş (Saussure, Derrida, Foucault, Kristeva, Baktin, Lyotard) düşünürlerin dil ve anlamla ilgili bakış açılarına yer verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil, anlam, yapısalcılık, post-yapısalcılık.

Anlam, en genel tanımıyla konuşulanan, yazılanın ne söylediğidir. Anlam bir sesin, kelime/kelimelerin, paragraf/paragrafların ya da tüm bir metnin ne söylediği olabilir. Anlam dediğimizde insanlararası üretim ve ilişkileri kapsayan bir bütünden bahsediyoruz; “anlam” denenin ne olduğu üzerine yapılan çıkarımlardan söz ediyoruz (Erdoğan, Alemdar, 2010). Anlamı ve onu oluşturan dilsel öğeleri birçok düşünür farklı yorumlamış bazıları anlamı üreteni, bazıları anlamı, bazıları da anlama anlam yükleyenleri dışarda tutmuştur.

Wittgenstein tarafından anlam, sözün etkili bir şekilde kullanımı olarak ifade edilirken aynı zamanda bir sözü anlamak da onun nasıl kullanıldığını bilmek ve onu uygulayabilmek şeklinde açıklanmıştır. Wittgenstein dili bilebileceğimizi, fakat o dili yaşayan kültürün içinde yaşamadan o dili anlayamayacağımızı belirtir. Anlamın, gösterende saklı olduğunu kabul etmez, anlamı kullanım alanlarına göre belirler. Anlam, Wittgenstein’a göre yaşam biçimlerimizi oluşturur. Yaşam biçimlerimizi oluşturan etmenleri dil ile ifade ederiz ve dil yaşam biçimlerimizde anlam bulur.

Dil, iletişimin, anlaşmanın basit bir tanımı, sadece temel bir aracı değil aksine sosyal pratiklerimizi oluşturan, bir şeyleri var etme sürecidir. Dil yaşamın merkezinde ve yaşamı kuran bir niteliğe sahip olup uzlaşıya dayalı toplumsal bir olgudur (Wood ve Kroger, 2000). Dilin kullanım alanlarının yaşam biçimlerimizin içinde olduğunu söyleyen Wittgenstein, yaşam biçimlerimizin zuhur edişini ve uzlaşımını “dil oyunlarına” bağlar.

Wittgenstein dil oyunlarının sürekli reforma uğrayan, değişen bir formda olduğunu ve kesinkes sabit bir açıklamanın yapılamayacağını

*Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,
3 (2), 39-45*

*Research in Reading & Writing Instruction,
3 (2), 39-45*

*Bu bilimsel çalışma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde 12-15 Kasım 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ifade etmektedir. Dil oyununu anlamak için sözcüğün akabinde eylemin gerçekleşmesi ve bir buyruğun olması gerektiğini yoksa dil oyunu sayılamayacağını belirtmektedir. Bir şeye “dil-oyunu” denmesi için o şeyin bir dil kullanımı veya dil kullanımı ile birlikte bu kullanımda rol alan herhangi bir eyleminin olması gerekmektedir (Soykan, 2006).

Wittgenstein’a göre olaylar olduklarından başka türlü tasarımılandığında bazı dil oyunları önemini yitirir, bazıları önemli olur. Lyotard, Wittgenstein’dan esinlenerek dil oyunlarını 1979’da yayımlanan “La Condition Postmodern” (Postmodern Durum) kitabında sanayi sonrası toplumunu inceleyerek mercek altına almıştır. Lyotard sanayi sonrası toplumunun yerini bilişim toplumunun aldığı sanayi sonrası toplumlarda dilin rolünün de teknolojinin bir parçası haline geldiğini, dilin teknolojinin etkisi altında kaldığını belirtmiştir (Lyotard, 2000).

Lyotard dil oyunlarından bahsederken “dil oyunlarının” kendi meşruluklarını kendi içlerinde taşımadıklarını daha çok oyuncular arasındaki bir sözleşmenin (açık ya da örtük olarak) oyuncular olduğunu vurgulamaktadır. Wittgenstein da dil’in anlamının kullanımı belirleyen etmenin ise kurallar olduğunu ifade etmektedir. Dil oyunları, toplumu bir arada tutan miktatıs gibidir. Eğer toplum oyun ise kuralları, yasaları, sözceleri birer hamle gibidir. Lyotard her sözceyi oyundaki bir hamle gibi düşünmektedir (Soykan, 2006).

Lyotard, dile bağlı olarak enformasyon çağında bilgiyi dünya çapında iktidar rekabetinde ana bileşen olacak denetimi, kural koyuculuğu, düzenleyiciliği olan dil oyunlarına bağlamaktadır (Sarup, 1994). Bu noktada Foucault’nun iktidar ile bilgi arasında sürekli birbirine eklenen, bilgi olmadan iktidarın olamayacağı, iktidar olmadan da bilginin olamayacağı düşüncesini, dilin kurallarını elinde bulunduranların iktidara/güce/tahakküme sahip olduğu düşüncesine bağlar. Foucault dilin/bilginin etkisini şöyle açıklar: “Bilgi/dil iktidarı yıpratır, yerinden eden aynı zamanda da iktidar olgularını sağlamlaştırır, iktidarı koruyan bir etmendir.” (Foucault, 2005).

Lyotard ve Foucault dili incelerken toplumlara nasıl etki ettiğini, dilin kurallarının ve kullanım alanlarının yansımalarını ve değişimlerini göstermeye çalıştılar. Değişimleri gösterirken dili opsiyon olarak, değişimin bir unsuru olarak ele aldılar. Yapısalcılık ise her şeyi bir yapının etrafında açıklamaya çalışmıştır.

Yapısalcılık, dilbiliminden kültür araştırmalarına, halk masallarından edebi metinlere kısaca tüm anlatı türlerine kadar yapıdan hareketle felsefi ve toplumsal problemleri bu yapı kavramında belirlemeye çalışan yaklaşımdır (Çevikbaş, 2002).

Yapısalcı anlayış; her yapıyı bütüncül bir sistem olarak ele alır. Yapıyı onu inşa eden dış etmenlerden ve tarihsel dinamizmden ayrı olarak tek başına inceler. Saussure’nin dilbilim üzerine sistemleştirdiği çalışmalarını referans alarak ortaya çıkmıştır. Yapısalcılık, toplumsal yapıyı oluşturan etmenlerin kendiliklerinden de var

olduğu ve bu faktörler üzerinde etki eden kodları, dilsel göstergeleri meydana getirmesi üzerine kuruludur. Saussure’ye göre göstergeler genellikle karşıtıyla birlikte var olurlar. Saussure buna ikili var olma demiştir. İyi ve kötü, doğal ve yapay, yazma ve konuşma, doğru ve yanlış, anlamlı ve anlamsız gibi (Sarup, 1994).

İkili var olmaya bağlı olarak yapısalcılıkta “anlam” referansların sayısından değil; ilişkilerden, karşıtlardan, anlam farklarından ve durumlardan çıkartılır. Yapısalcılıkta ilgi görünen anlam üzerinde değil daha sonra nitelenen, nitelenenin altında olan üzerindedir. Çünkü görünen anlam alternatif yorumlara çok fazla açıktır. Anlam metnin yapısından “ötedir, uzaktadır” ve rastlantıya bağlıdır (Erdoğan ve Alemdar: 2010).

Yapısalcılık, hayattaki unsurları okunacak birer metin olarak görür. Ele aldığı her şeyi “metinsellik” olarak inceler. Metinsellik her şeyin işaretlerden (göstergelerden) oluştuğu anlamına gelir (Sözen, 1999). Yapısalcılar, dili tüm olguların merkezine yerleştirirken metnin kendine özgülüğünü ortadan kaldırırlar, çünkü yapıda aranan ne metni üretenin orijinal fikri ne de okuyucunun yorumlarıdır. Aranan kodlar, dilsel dizgelerdir. Metin ortadan kalktığı için metni üreten de ortadan kalkar. Metin artık bireyin değil bir yapının fonksiyonudur (Derrida, 2011).

Bireyleri anlamların ve sosyal hayatın oluşturulması sürecinde etkisiz gören ve toplumsal analizlerin içine katmayan yapısalcılığa, metni ve okuyucuyu önemseyen post- yapısalcılık karşı çıkmıştır (Sözen, 1999). Post-yapısalcılık, “Post” ön takısı Latince “sonra” anlamına gelmektedir. Ön takıdan da anlaşılacağı üzere post-yapısalcılık, yapısalcılığa karşı bir dizi eleştirinin getirildiği ortak bir paydayı ifade etmektedir. Post-yapısalcılık her ne kadar yapısalcılığa karşı çıkmış olsa da yapısalcılığın temellerini oturttuğu ikili kavramların tanımlanmasına kendi ilkeleri doğrultusunda katkıda bulunmuş ve bunların yanı sıra metafizikten pozitivistliğe, felsefeden edebiyata kadar birçok disipline etki etmiştir (Güçlü, 2002).

Post- yapısalcılık Saussure’den yapıya ilişkin dil düşüncesini, Nietzsche’den değerlerin göreceliğinin (öznelliğinin) bakış açısını, M. Foucault’tan iktidar ile bilgi retoriklerinin arasındaki ilişkilerin açıklanması düşüncesi alınarak inşa edilmiş; J. Lacan, Rolan Barthes, Deleuze, Kristeva gibi düşünürlerin katkılarıyla daha bir güçlenmiştir (Akdoğan, 2013).

Post-yapısalcılık Derrida’nın yapısökümcülüğü ile de yalnızca felsefede değil; yazın kuramı ve yazın eleştirisi ile toplum ve kültür bilimlerinin hemen her alanında önemli açılımlar doğurmuştur (Güncü, 2005). Post-yapısalcılık anlam kurma sürecini “inşa” eder. Anlam kurma sürecine etki eden başat faktör olan “dili” inceler. Dil üzerinden metine, yazıya, konuşmaya yönelir. Bundan dolayı post yapısalcı yaklaşıma metin merkezli yaklaşım da diyebiliriz. Bu görüş; her metnin arkasında bir yapının bulunduğunu iddia ederek okuyucunun önemini hiçe sayan yapısalcı görüşün aksine okuyucuyu odak noktası alır (Sözen, 1999).

Metnin anlamını tayin eden yazar değil, okuyucudur. Bir metni okuyan birden fazla kişi olduğuna göre metnin de birden fazla anlamı vardır. Agger bu anlayışı şöyle tanımlar “Her okuma aynı zamanda bir yazma işlemidir.” (Sözen, 1999). Post-yapısalcılık, okuma işleminde herhangi bir yöntemin doğruluğunu kabul etmez, anlam için yöntemin gerekli olmadığını savunur.

Anlam eleştirisi, Saussure’ci akımda yer alan gösteren ile gösterilen arasındaki birebir senkronizinin sorgulanmasıyla başlar. Gösteren ve gösterge arasındaki ilişkiye en yoğun eleştiriyi J. Derrida yapar. Derrida, gösteren ile gösterge arasındaki dengeyi kurmada gösterenin salt bir anlama indirgenemeyeceğini savunur (Akdoğan, 2013).

Gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin birebir olmadığını, gösterenden gösterilene gidilirken anlamın sürekli değiştiğini, göstergeye giderken gerçekten de gösterenin başka bir göstergeye doğru yol aldığını görürüz. Örneğin, bir ilkokul öğretmeni Türkçe dersinde öğrencilere bir terimi/kavramı aktarmak için sözlüğü açtırabilir. Sözlükte bir terim açıklanırken, başka bir terim kullanılabilir. Bu da gösterenin kendisini başka bir göstergeye gönderdiğini gösterir. Saussure’ci düşünce de ise gösterge sadece bir gösterene işaret eder.

Başka bir deyişe, Derrida herhangi bir göstergeyi okuduğumuzda anlamının okuyanlar için apaçık olmadığını, anlamı kesin olan bir gösterilene varamayacağımızı söyler. Dolayısı ile sonul bir gösterilene ulaşılamayacağını, anlamın zincirleme devam edip sonuza dek süreceğini, asla anlamın kesin “yerlem”inden emin olmayacağımızı, çünkü anlamın asla tek bir göstergeye dayanamayacağını ifade eder (Sarup, 1994).

Saussure’de gönderge kavramı yoktur. Saussure’nin yaptığı anlamlandırmada öncelik verilen dış dünya değil gösterenin, dilin kendisi ve başka göstergelerle olan ilişkisidir. Saussure, dili somutlaştırır, doğa bilimlerindeki gibi inceleme nesnesi olarak ele alır ve kesin bir anlama ulaşmaya çalışır. J. Derrida ise bir metinde anlamın orada hazır bulunmadığını, *Différence* (ayırım) kavramıyla bu karşı çıkışını açıklamaya çalışır.

Derrida ayırım kavramı ile anlamlandırmadaki sınırsızlığı ya da genişliği kasteder: Ona göre “anlamlandırma hareketi, ancak var olduğu söylenen her öge varlık sahnesinde görünürse mümkündür. Bu öge, bir yandan geçmişteki izi kendinde korur, diğer taraftan da kendisinden başka bir şeyle ilişki kurar ve gelecek öge ile ilişkisinin iziyle oyulur (akt. Uçan, 1968). Başka bir ifade ile sezilen farklı bir şeydir gerçek olan başka bir şeydir. Evrensel bir gerçek, mutlak bir gerçek yoktur. Anlam sürekli ertelenir, anlamda istikrar yoktur ve anlam sabitlenemez şeklindeki düşünceler “ayırım” kavramıyla açıklanır (Uçan, 2009).

Dil tarihsel ve zamansal bir sürekliliktir. Genelde bir cümlelerin, paragrafın ya da metnin anlamı sona gelene dek kendini belli etmez. Hatta bazen bir önceki kelime, (bir önceki ipucu) bir sonraki paragrafın anlamını bile değiştirebilir. Anlam, bağlamdan bağlama geçtiğinde aynı kalmaz. Bu bağlamda metinler, değişmez bir yapıya, kökene ve anlama sahip değildir.

Derrida için hiçbir metin kapatılmış ya da bitirilmiş değildir, çünkü her metin başka bir metne açılır, kendisinde başka metinleri barındırır. Her metin birer metinler örgüsü, bir alıntılar ağıdır; eski alıntılar yeni bir örgüsüdür (Göksel, 2014).

Post-yapısalcılar, metni kendi ötesinde başka bir şeye göndermede bulunuyorsa şayet, bu göndermenin eni sonu başka bir metne çıkacağını söylemektedirler. Bu tıpkı göstergelerin başka göstergelere göndermesi gibi, metinlerde kendilerini başka metinlere gönderirler. Post-yapısalcılar sürekli genişleyen yelpazeyi *metinlerarasılık* olarak adlandırmıştır.

Metinlerarasılık kavramını Baktin’in “söyleşimcilik” adını verdiği düşüncesinden esinlenerek Julia Kristeva geliştirmiştir. Kristeva, metni doğrudan bir bilgi verme amacıyla olan, bildirişime yönelik, dili ve anlamı yeniden düzenleyen, belli bir işlevi yerine getiren (bu işlev gösterenleri dağıtmak), dili üretici işlevde kullanarak, dili bağlamdan bağlama taşıyan, bağlam içinde dönüştürerek yeni anlamlar oluşturan unsur olarak tanımlar (Aktulum, 2000). Kristeva’nın bu tanımı her metnin birer alıntılar mozaigi olduğunu gösterir niteliktedir. Kristeva’ya göre; her metin bir alıntılar mozaigi gibi oluşur, fakat bu mozaigin içine alınan unsurlar taklit edilerek değil metni, metin içinde eriterek değiştirme ve dönüştürme işlevidir. Her metin kendi içinde başka bir metnin eritilmesi ve dönüşümüdür. Beaugrande’ye (1980) göre *metinlerarasılık*, dilsel metni yapılandırmanın en önemli unsurlarından biridir. Ona göre *metinlerarasılık*, bir metni daha önceden yazılmış başka metin(ler) aracılığıyla yorumlama işidir. Bu süreç, önceki metinlerle şimdiki metinler arasında değişik bağlantılar kurmayı gerektirir. Dolayısı ile verilen metinden anlam üretme okuyucuların diğer metinlerle ilgili bilgilerine bağlıdır (akt. Short, 1986). Özbay (2009) *metinlerarasılığı*, okuma sürecinde okurun zihninde başka metinlerin canlanması olarak tanımlamaktadır. Bu bir metnin önceki metinlerle ilişkili olması ve sonraki metinler için bir beklenti oluşturması anlamına gelmektedir. Akyol (2006) ise *metinlerarası okumanın* özünü, metinlerdeki düşünceler ve fikirler arasında ilişkiler kurarak anlamlar üretmek şeklinde ifade etmektedir.

Metinlerarasılık aynı zamanda bir yeniden yazma işlemidir. Yazar kendi bilgi birikiminden ve başka metinlerden yaptığı alışverişleri kendi bağlamında metne uygun bir şekilde kurgular ve kaynaştırarak yeniden yazar. Bu kaynaştırma işlemi yazınsal bir metinden olacağı gibi sözlü geleneğin içinden de alıntılanmış olabilir. İster metinden olsun ister kültürden olsun *metinlerarasılık* yazılan hiçbir şeyin birbirinden tümüyle bağımsız olamayacağını, metnin birer alıntılama topluluğu olduğunu, yazınsal gelenekten tamamen kopuk olmadığını göstermeye çalışmaktadır (Gümüş, 2006).

Metinlerin önceki metinlerle kurduğu ilişki Antikçağdan günümüze kadar farklı şekillerde karşımıza çıkmıştır. Biri kuramsal bir diğeri uygulamalı somut *metinlerarasılığı* inceleyen ve sistematize eden iki dal görüyoruz. Bunlardan en bilindik olanı metne yapılan göndermede “alıntılamanın” kullanılmasıdır. Alıntıla-

manın kullanması metinlerarasılıkta açık ilişki olarak ele alınır. Yazar açık ilişkide ele aldığı konudaki göndermeleri (alıntılamaları) tırnak imiyle gösterir. Bazı yazarlar ise tırnak imi bile kullanma gereği duymazlar, çünkü hedef kitlelerinin sınırlı olduğunu düşünürler. Metinlerin öncel metinlerle oluşturduğu ikinci türden ilişki ise, kapalı, örtük ilişki olarak adlandırılır. Bu ilişki türünde metin okuru ön plana çıkarır, anlam kurma sürecine dâhil eder ve anlam üretmeye zorlar. Bu minvalde yazar okuyucuya (alımlayıcıya) açık bir şekilde mesaj ilettiğinde hiçbir sorun yoktur, çünkü mesajlar örtüşüyordur. Fakat örtük bir şekil de metinlerarasının yöntemlerini (alıntılama, anıştırma, yansılama, öyküleme) kullandığında iletilen mesajın anlaşılması, belirli bir düzleme oturtulması alımlayıcının donanımı, entelektüel birikimi çerçevesinde iz sürecektir. Metinlerarasılık anlam üretme de yazınsal geleneğe, sözlü geleneğe ve yorumsama gücüne dayanır. Her alımlayıcının bilgiyi anlamlandırma, yorumlama süreçleri ve şekilleri farklı olduğu için ortaya çıkacak olan anlam da birbirlerinden farklı ve çok katmanlı olacaktır (Ekiz, 2007).

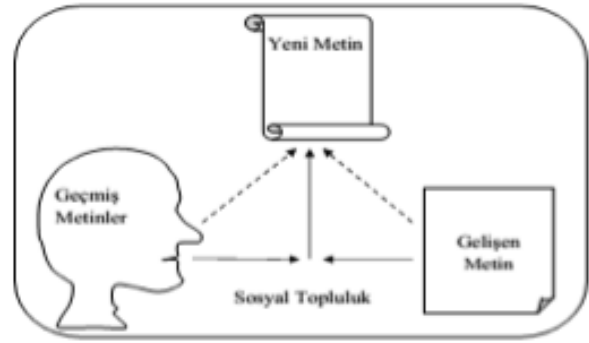
Yukarıda ifade edilen bu durum dönüşümsel okuma modelinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Dönüşümsel okuma modeli, anlamın kaynağı yönüyle diğerlerinden ayrılmakta ve metinlerarasılıkla ilgili farklı açılımlar sağlamaktadır. Rosenblatt'ın (1978) ortaya koyduğu bu modele göre okuyucu hâlihazırda metinleri geçmiş metinlerin ışığında anlaşılır kılmakta, bu süreçte hem yeni metinler hem de önceki metinlere ilişkin anlamlar değişmektedir. Rosenblatt metinlerarası bağlantılar oluşturmada geçmiş deneyimlerle şimdiki deneyimlerin bir araya getirilerek şimdiki ve geçmiş deneyimlerin ötesinde, yeni ve farklı bir ürüne dönüştürüldüğünü ifade etmektedir. Yani bu süreçte hem okuyucu metni değiştirmekte/dönüştürmekte hem de metin okuyucunun kurmuş olduğu önceki anlamları değiştirmektedir. Dolayısıyla anlam ne sadece metinde ne de sadece okuyucunun kendisindedir. Anlam belirli bir ortamda okuyucu ve metin arasında gerçekleşen etkileşimsel bölgede gizlidir (akt. Ateş, 2011).

Rosenblatt (1978) metinlerarası bağlantılar oluşturmada şimdiki deneyimlerimizle geçmiş deneyimlerimizi bir araya getirerek şimdiki ve geçmiş deneyimlerimizin de ötesinde yeni bir şeyler (yeni anlamlar) ortaya çıkardığımızı belirtmektedir. Aşağıdaki model sosyal bağlam içerisinde metinlerarasılığın yeni deneyimlerle eski deneyimler arasında nasıl anlamlı ilişkiler oluşturduğunu göstermektedir.

Metinler anlam üretir. Metinlerarasılık üretilen anlamların analizinde, değişen dil ve anlam formlarını ortaya çıkarmada bir bağlam bir yorum gücüdür. Metinlerarasılığının analizinin yapılması dili odağa almaktır. Ele alınan dil analiz edildiğinde söylem yapıları ortaya çıkar (Çelik ve Ekşi, 2008).

Söylem basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Dilin kullanımı sadece cümle, paragraf, metin ile ilgili değil; sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik ve eğitim alanları gibi sosyal hayatın diğer yönleriyle de ilişkilidir. Bir süreç olarak söylem, anlatım ve konuşma eylemlerinin

işsel kurallarıyla düzenlenir. Söylemin işsel kuralları, söylemin düzenini oluşturur. (Sözen, 1999).

Şekil 1. Dönüşümsel bir süreç olarak metinlerarasılık (Short,1986, akt. Ateş, 2011, s. 49).

Sonuç

Dil 1960 öncesine kadar sadece gramerin bir parçası olarak görülürken yapısalcılıkla birlikte her yapının arkasında başat etmen olduğunu göstermiştir. Dil kendisini oluşturan öğelerden bağımsız olmayarak kültürün, gündelik hayatın, insanları yönlendirici ve kanalize edici etkisiyle önemli bir araştırma sahasını oluşturmuştur.

Dil ve anlam birbirinden ayrı düşünülemez iki unsurdur. Anlamı oluşturan dilsel pratikler gündelik hayatın içinden, metinlerden çıkartılır. Anlamı bazı düşünürler işaret edilen noktada olduğunu, bazıları anlam farklarından elde edilebileceğini, bazıları da nitelenenin altında gizlendiğini ifade etmiştir. İnsana ve topluma dair her türlü göstergenin anlamının değiştiği enformasyon çağına dil gerçekten de sosyal pratiklerimizi, yaşam biçimlerimizi, uzlaşım alanlarımızı belirlemiştir..

Gündelik konuşmalarda, tartışmalarda, okuduğumuz kitaplarda olsun her anlamın kendisini başka bir anlama, her konuşmanın başka bir konuşmaya göndermesi, bağlamların altından bağlamların çıkması, dilin sürekli olarak bilgi üretmesi ve üretilen bilginin iktidar ilişkilerinde müteakabiliyet ilişkisi içinde kullanılması, dilin özne faktörün oluşmasında etkin bir rol oynaması dilin merkeze alınıp incelenmesi gerektiğini göstermiştir.

Yapısalcı anlayış her metnin arkasında bir yapının olduğunu, gösterenin gösterge ile arasındaki ilişkinin yapıda saklanmış olduğunu, yapının anlaşılmasıyla göstergenin de anlaşılabilirliğini göstermeye çalışmıştır. Post-yapısalcılar ise gösterenin sadece tek bir göstergeye gitmeyeceğini, gösterenin birden fazla göstergeye doğru yol alacağını göstermişlerdir.

Post-yapısalcılar anlamı sınırlayan her şeye karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmeye çalışmış, üst- anlatıları söküme uğratarak metnin içinde görünmeyen (örtük) anlamları, dilsel kodları ifşa etmeye çalışmışlardır. Post yapısalcılar bir metnin salt yazılandan oluşmadığını, metni oluşturan bağlamların, sözcelerin öncel metin/metinlerle, geleneksel yazın hay-

atıyla, gündelik siyasetle, yaşam tarzlarının da etkisiyle ortaya çıkmış olduğunu açıklamaya çalışmışlardır.

Post-yapısalcılar yazar merkezli yapısalcı anlayışın yerine yazar ve alımlayıcı odaklı, geçmiş ile şimdiki harmanlanması sonucunda ortaya çıkmış/çıkacak olan yeni ve farklı ürünlerin/metinlerin olduğunu, bu ürünlere bağlı olarak yeni anlamların türediğini, yeni anlamların üretimine mütemadiyen oluşan yazar ve alımlayıcı etkisinde gelişen metinlerin anlamların da alımlayıcı ile üretici arasındaki çizgide oluştuğunu söylemektedir.

Kaynakça

- Akdoğan, V. (2013, Aralık). J. Derrida ve yapısöküm. <http://politikakademi.org>
- Aktulum, K. (1999). *Metinlerarası ilişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Akyol, H. (2003). Metinden anlam kurma. *TÜBAR, XIII*, 49-58.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ateş, S. (2011). *İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi öğrenme-öğretme sürecinin anlama öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*, 99-117.
- Çevikbaş, S. (2002). Yapısalcılık üzerine. *Felsefe Dünyası, 35*, 137- 151.
- Derrida, J. (2001). *Grammatology*. (Çev. İ. Birkan). Ankara: Bigesu Yayıncılık. (Orijinal kitap 1967 yılında basıldı).
- Ekiz, T. (2007). Alımlama estetiği mi metinlerarasılık mı? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 47*, 119-127.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). *Öteki kuram*. Ankara: Erk Yayınevi.

Foucault, M. (2005). *Özne ve iktidar*. (Çev. Işık E. ve Osman A.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Göksel, N. (2014). *Derrida: Yaşamı yeniden düşünüürken*. İstanbul: YKY Yayınları

Güçlü, A. (2002). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Gümüş, E. (2006). *Tuncer Cücenoglu'nun tiyatro oyunlarına genel bir bakış ve oyunlarında metinlerarası izler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro Anasanat Dalı, Isparta.

Güncü, E. (2005). *Post-yapısalcılık*. İstanbul: Yom Sanat.

Lyotard, J. F. (2000). *Postmodern durum*. (Çev. Ahmet Ç.). Ankara: Vadi Yayınları.

Rosenblatt, L.M. (1978). *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Carbondale: Southern Illinois University Press.

Sarup, M. (2004). *Post-yapısalcılık ve post-modernizm*. (Çev. Abdülbaki, G.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Short, K.G. (1986). *Literacy as a collaborative experience*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University.

Soykan, Ö. N. (2006). *Felsefe ve dil* (Wittgenstein üstüne bir araştırma). İstanbul: MVT Yayıncılık, İstanbul

Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Uçan, H.(2009), Modernizm/postmodernizm ve J. Derridanın yapısökümcü okuma ve anlamlandırma önerisi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4*, 2283-2306.

Urhan, V. (2007). M. Foucault ve bilgi/iktidar ilişkisinin soykütüğü. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 9*, 99-118.

Wood, L. A., & Kroger, R., O. (2000). *Doing discourse analysis: methods for studying action in talk text*. London: Sage Publications.

Making Meaning from Language and Text With Regard to Structuralism and Poststructuralism

Yusuf Berk

Muğla Sıtkı Koçman University
yusufberk210@hotmail.com

Kasım Yıldırım

Muğla Sıtkı Koçman University
kasimyildirim@mu.edu.tr

ABSTRACT

Language and meaning cannot be thought separately. Making meaning based on language has changed gradually since human being exists. While the dialogues are used for needs in the earlier stages of time, these dialogues have included pressure, persuasion, technology and etc. Every thinker has evaluated differently language and making meaning processes. Some of them formulized language, some of them tried explain language in universal framework and some of them explored language and making meaning based on historical perspective. In the current study, the relation between language and meaning was investigated with regard to current movements and the thinkers' perspectives. Thus current study gave attention to the leading thinkers' (Saussure, Derrida, Foucault, Kristeva, Bakhtin, Lyotard) perspectives concerning language and meaning in regard to structuralism and poststructuralism.

Keywords: Language, meaning, structuralism, poststructuralism.

Language and meaning cannot be thought separately. Making meaning based on language has changed gradually since human being exists. While the dialogues are used for needs in the earlier stages of time, these dialogues have included pressure, persuasion, technology and etc. Every thinker has evaluated differently language and making meaning processes. Some of them formulized language, some of them tried explain language in universal framework and some of them explored language and making meaning based on historical perspective.

Making meaning is defined as what spoken and writing things mean. Meaning can be a phoneme, a word, a passage, or a text. Considering meaning, it means that there are relations and production among people. Additionally, it means that there are inferences based on what meaning is. Many thinkers have interpreted meaning and its linguistic factors differently. While some of them have taken into account of writer of a text and meaning of a text, some of them have focused on a reader of a text.

Language not only is the simple definition and tool of communication but also the process of forming our social practices and making something exist. Language has the quality in life center and forming the life. Language is social phenomena.

Saussure evaluated the relation between meaning and language with regard to structuralism. Saussure argued that structuralism focuses on signifier and signified and perceives everything as a text to be read. Also, this system gives attention to indicators and its contrasts.

While the theorists of structuralism put language in the center of all phenomena, they neglect the authenticity of the text. Because, they do not draw attention to the writer of the text but also the reader of the text.

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,
3 (2), 39-45

Research in Reading & Writing Instruction,
3 (2), 39-45

On the contrary, poststructuralism gives lots of efforts to making meaning process. Poststructuralism is a postmodern variety of structuralism in which the physical stuff of the text (the signifier) is seen as interfering with the understanding of the text's meaning or thought (the signified), with the result that no text ever presents a single, clear truth.

Poststructuralism is concerned with the structure of texts, but it focuses on the breakdown or failure of meaning, as well as the impact of ideology on understanding. The breakdown of meaning occurs when meaningful structures within a text are fractured or subverted by the text itself.

The channel that connects signifier to signified is interrupted by physical features within the text, and meaning is shaped and directed by extra-textual factors that repair or correct that interruption. Thus structuralism pays more attention to the signified meaning and poststructuralism pays more attention to the signifier as that which both supports and resists meaning.

Language is concerned with history and time. Generally, a sentence, a paragraph, or a text cannot gain its meaning till process ends. Also, a previous word can change the meaning the later paragraph. The meaning is not the same when the context changes. In this regard, the texts have not the certain meaning since every text leads to another one and include the other texts. Every text is patterns net. The more people read the text the more meaning the texts have. Thus the texts take readers into account instead of text or writer. If any text make intertextuality connections, it is important for poststructuralism.

Intertextuality is required to make connections between previous texts and present texts. Thus, making meaning is concerned with readers' knowledge with the previous texts. Intertextuality is defined as imagining the other texts in the mind. This means that the texts has the connections previous texts and make expectations for later texts.

In other words, the reader is a point at which an intertextual network comes to bear upon a text. This intertextual network controls or limits the text's possibilities for meaning. The reader wants the text to convey a message that is, to have a single coherent meaning. However, the meaningful connection between signifier and signified is neither tight nor exclusive, and it is entirely artificial.

Intertextuality can vary within itself. When the reader reads the text, he both changes the meaning and changes her/his knowledge related the previous texts with regard to the present text she/he reads. Transactional reading theory also concerned with intertextuality. According to this theory, the meaning is neither in the text nor in the reader itself. The meaning depends on the interaction among reader, writer, and context.

Transactional reading theory argues that the reader brings together present experiences and previous experiences to make new meaning beyond the text when the reader forms intertextuality. Transactional theory shows how intertextuality makes meaning significantly between the present and previous experiences in social context